

TUTKIMUSRAPORTTI

PIELAVESI

Kivisalmi 1

Kivi- tai pronssikautisen asuinpaikan arkeologinen koekaivaus
13.–17.8.2012

AKDG 3258:2

MUSEOVIRASTO

KULTTUURIYMPÄRISTÖN HOITO | ARKEOLOGISET KENTTÄPALVELUT

JAN-ERIK NYMAN

Tiivistelmä

Pielaveden Kivisalmen itärannalla olevalle ennestään rakentamattomalle rantatontille on suunniteltu rakennettavaksi kesämökki. Tontilla sijaitsee Kivisalmi 1:n kivi- tai pronssikautinen asuinpaikka (muinaisjäännösrekisterinumero 595010040). Koekaivauksien tavoite oli selvittää ulottuuko muinaisjäännös rakennushankkeen vaikutusalueelle. Koekaivauksissa todettiin, että alueella oli hyvin vähäisiä ja huonosti säilyneitä jälkiä esihistoriallisesta toiminnasta. Yhdessä koekuopassa dokumentoitiin löydötön ja ilmeisesti rantavoi-
mien osittain tuhoama rakenne, joka mahdollisesti liittyy paikalla olleen esihistorialliseen toimintaan. Historiallisen ajan toiminnasta havaittiin tontin itäosassa kaskiviljelykseen viittaavia maakerroksia. Tontin lounaisosassa sijaitseva rantatörmän päällä kaksi tervahautaa. Rakennuspaikkojen kohdilta ei löytynyt mitään kiinteään muinaisjäännökseen viittaavaa. Vähäiset esihistorialliset löydöt ja mahdollisesti niihin liittyvä ja suurimmilta osin tuhoutunut rakenne löytyi päärakennuksen ja saunan välille jäävältä alueelta. Tervahaudat ovat rakennuttajan tiedossa ja niihin ei rakennushankkeen vaikutusalue ulotu.

Sisällysluettelo

Kansilehti	
Tiivistelmä	
Sisällysluettelo	1
Arkisto- ja rekisteritiedot	2
Sijaintikartta	3
1. JOHDANTO	5
2. TUTKIMUSHISTORIA	6
3. TUTKIMUSALUEEN SIJAINTI JA KUVAUS	6
4. VESISTÖHISTORIAA	7
5. KAIVAUS- JA DOKUMENTOINTIMENETELMÄT	8
6. KAIVAUSHAVAINNOT	8
7. LÖYDÖT	10
8. YHTEENVETO	11
9. LÄHTEET	12
10. DIGIKUVALUETTELO	12
11. KARTTALUETTELO	12
12. KUVATAULU	13
13. YLEISKARTTA JA TASO/PROFIILIKARTTA	15

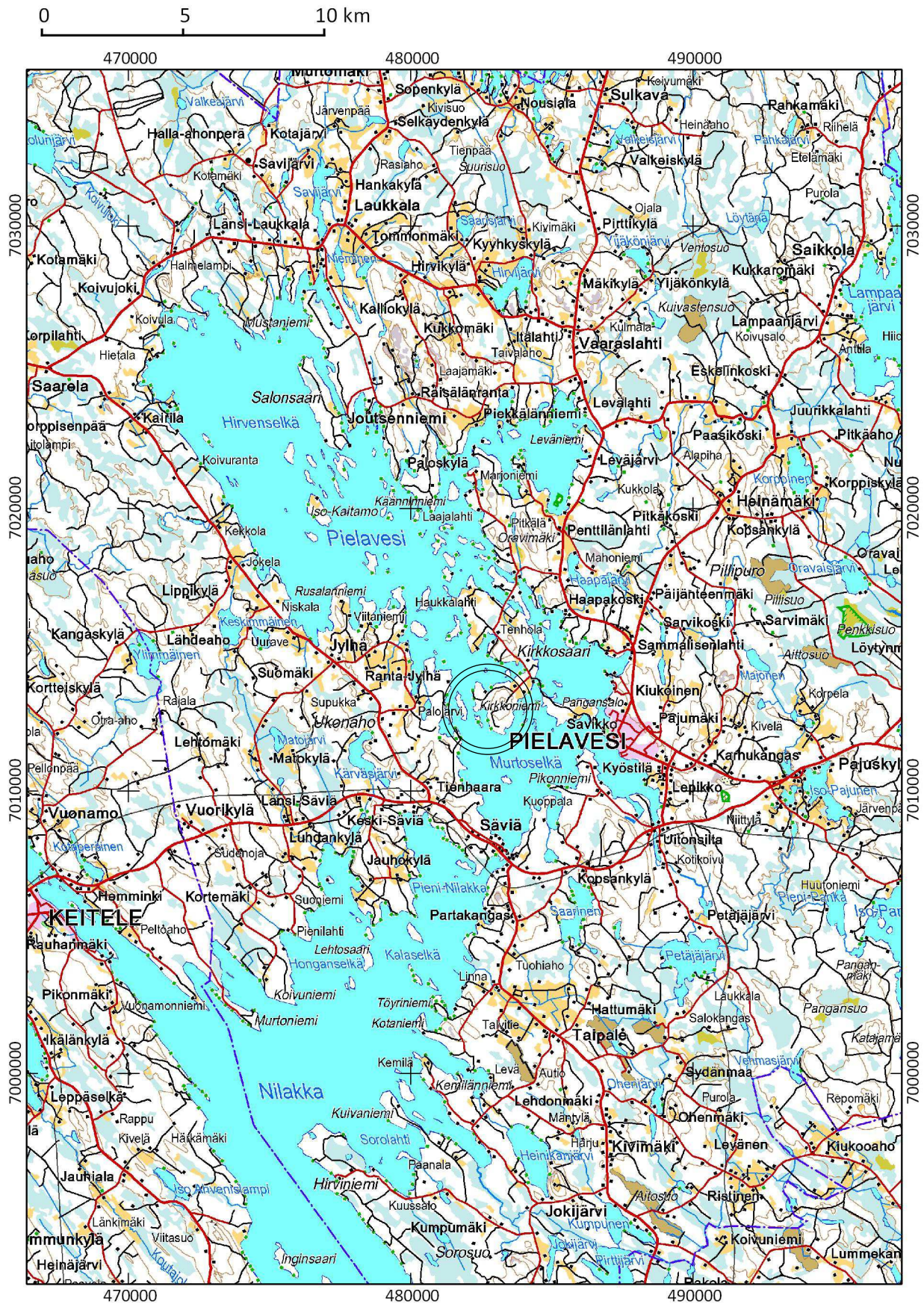
Arkisto- ja rekisteritiedot

Kohteen nimi:	PIELAVESI Kivisalmi 1	
Muinaisjäännöslaji:	Kivikautinen / pronssikautinen asuinpaikka	
Muinaisjäännösrekisterino:	1000000688	
Inventointinumero:	40 (1997 Timo Jussila)	
Kenttätyönjohtaja:	Jan-Erik Nyman FM	
Tutkimuksen rahoittaja:	Museovirasto, Arkeologiset kenttäpalvelut, koekaivausryhmä	
Kenttätyöaika:	13. – 17.8.2012	
Tutkimusala / kaivausala:	6500 m ² / 18.6 m ² (14 kpl 1 x 1 m koekuoppia, 13 kpl 0.5 x 0,5 m ja 1 kpl 1,2 x 1,1 m)	
Lääni:	Itä-Suomen lääni	
Kunta, kylä:	Pielavesi, Lammassalo	
Kiinteistö:	595-410-9-23 SUVIRINNE	
Maanomistaja, osoite:	Niskanen, Kaija, Rivitie 3 as 2, 73200 VARPAISJÄRVI	
Peruskartta:	PK 331407 PIELAVESI	
ETRS-TM35FIN-koordinaatit:	N: 7013207	tutkitun alueen keskikoordinaatit
	E: 482302	(GPS tarkkuus <±3 m)
	Z: 107–111 (N2000)	
Kohteen lähin osoite:	Kirkkosaarentie 828, 72400 PIELAVESI	
Kaivauslöydöt:	KM 39402:1-4	
Aikaisemmat tutkimukset:	2012 tarkastus Jouko Aroalho ja Päivi Kankkunen 1997 inventointi Timo Jussila	
Aikaisemmat löydöt:	KM 30339: 1-2, Kvartsi-iskos, palanutta luuta (asuinpaikkalöytöjä) Timo Jussila inventointi 1997. Diar. 29.8.1997	
Valokuvat:	-	
Digikuvat:	AKDG 3258:1-11, s. 11-13	
Paikannusmenetelmä:	Garmin Oregon 450t-satelliittipaikannin (GPS tarkkuus <±3 m)	
Tutkimusavustaja:	Rasmus Åkerblom HuK	
Siviilipalvelusmies:	Niko Anttiroiko HuK	
C14-ajoitukset:	-	
Maastokarttaote:	1:200 000, s. 3 1:20 000, s. 4	
Kartat:	Yleiskartta 1:500, A3, s. 14 Taso- ja profiilikartta 1:10, koekuoppa 26, A4, s. 15	
Liitteet:	-	

PIELAVESI Kivisalmi 1

N: 7013207 E: 482302 (ETRS-TM35FIN) Z: 107–111 (N2000)

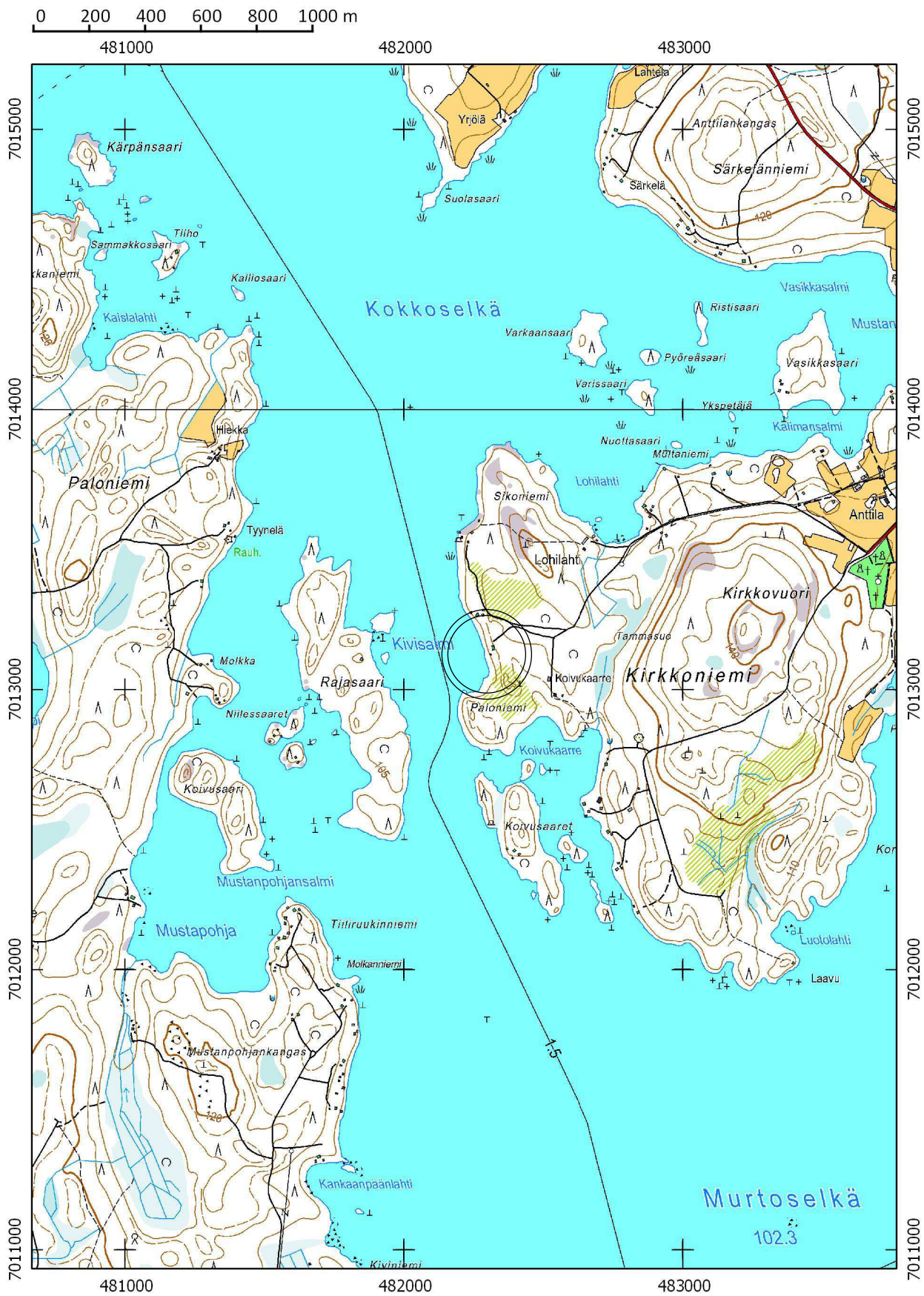
1: 200 000

PIELAVESI Kivisalmi 1

N: 7013207 E: 482302 (ETRS-TM35FIN) Z: 107–111 (N2000)

1: 20 000

1. JOHDANTO

Pielaveden Kivisalmen itärannalla olevalle ennestään rakentamattomalle rantatontille on suunniteltu rakennettavaksi kesämökki. Tontilla sijaitsee Kivisalmi 1:n (muinaisjäännösrekisterinumero 595010040) kivi- tai pronssikautinen asuinpaikka, joka löytyi Timo Jussilan suorittamassa inventoinnissa vuonna 1997. Museoviraston lausunnon (dnro 090/340/2012) mukaan paikalla tulee suorittaa koekaivauksia ennen kuin Museovirasto voi ottaa kantaa rakennushankkeeseen. Koska kyseessä oli pieni yksityinen rakennushanke, Museoviraston koekaivausryhmä suoritti koekaivaukset. Koekaivauksien tavoite oli selvittää ulottuuko muinaisjäännös rakennushankkeen vaikutusalueelle. Koekaivaukset tehtiin yhden viikon aikana 13.–17.8.2012. Tutkittavan alueen koko oli noin 6500 m² ja siitä tutkittiin kaivauksin 18.6 m². Kaivauksen johtajana toimi FM Jan-Erik Nyman, tutkimusavustajana HuK Rasmus Åkerblom ja siviilipalvelusmiehenä HuK Niko Anttiroiko. Jälkitöihin osallistui FM Jan-Erik Nymanin lisäksi HuK Rasmus Åkerblom ja HuK Niko Anttiroiko.

Helsinki 18.11.2013

Jan-Erik Nyman

2. TUTKIMUSHISTORIA

Kivisalmi 1:n kivi- tai pronssikautinen asuinpaikka löytyi Timo Jussilan suorittamassa inventoinnissa vuonna 1997. Tuolloin löytyi jyrkän rantatörmän päällä sijainneeseen tasanteeseen tehdystä koekuopasta kvartsi-iskos sekä palanutta luuta. Inventoija havaitsi myös vahvan kulttuurikerroksen, joka sisälsi runsaasti pieniä palaneita luupaloja. Löytökohdan tuntumassa sijaitti lisäksi kaksi tervahautaa. Inventoija oli myös tehnyt koepistoja tasanteen itäpuolella olevaan muinaiseen rantatörmään, mutta ei löytänyt sieltä mitään merkkejä muinaisjäännöksestä. Inventoija ei myöskään havainnut muinaisjäännökseen viittaavia merkkejä löytökohdan ja varhaismetallikautisen asuinpaikan Kivisalmi 2:n väliseltä alueelta, joka sijaitsee noin 100 m löytökohdasta pohjoiseen.

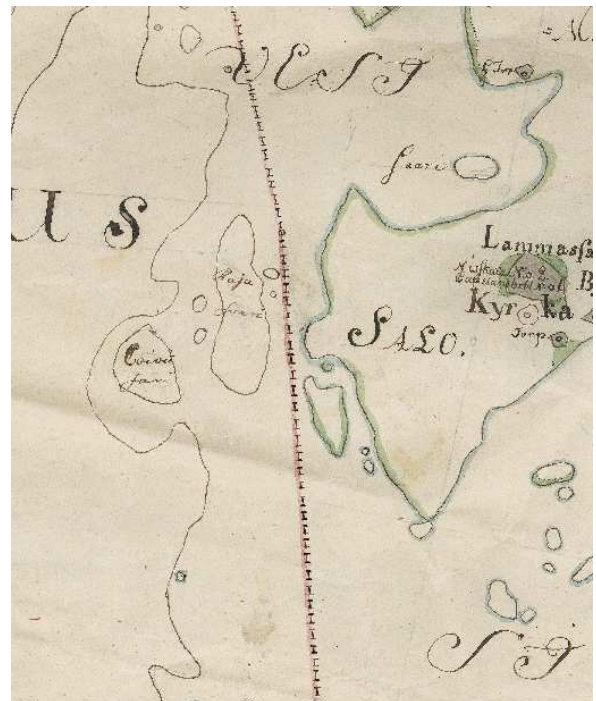
3. TUTKIMUSALUEEN SIJAINTI JA KUVAUS

Kivisalmi 1:n kivi- tai pronssikautinen asuinpaikka sijaitsee Pielaveden Kivisalmen itärannalla, 4,7 km länsiluoteeseen Pielaveden kirkosta Kirkkoniemi -nimisen niemen länsiosassa. Kirkkoniemi on osa Kirkkosaarta, jonka vanhempi nimi on Lammassalo (Kokkonen 1994:9).

Tutkimusalueella on Pielaveteen laskeva korkea ja jyrkkä rantatörmä, jonka päällä on noin 107 m mpy korkeudella tasainen terassi. Pielaveden nykyinen vedenpinnan korkeus on 102,3 m mpy. Törmän päällä olevalla tasanteella kasvaa harva mäntymetsä. Aluskasvillisuus koostuu enimmäkseen mustikanvarvuista. Tontin eteläosassa metsä tihenee hieman ja mäntyjen ohella kasvaa myös kuusia. Tontin luoteisosassa rantatörmän päällä sijaitsevat inventoinnissa havaitut kaksi tervahautaa. Tasanteen itäpuolella on muinainen rantatörmä, joka nousee noin 110 m mpy:lle. Törmä lienee syntynyt Keski-Suomen suurjärvi-vaiheen aikana yli 7000 vuotta sitten. Törmän päällä maasto tasautuu ja puusto muuttuu tiheäksi ja nuoreksi sekametsäksi. Aluskasvillisuus muuttuu rehevämmäksi ja koostuu enemmälti heinäkasveista. Tämän muinaisen rantatörmän päällä havaittiin lukuisia pieniä soikeita painanteita, jotka olivat noin 1 – 2 m halkaisijaltaan ja 0,1 – 0,3 m syviä. Maa koostuu koko tutkitulla alueella lähes kivettömästä hienosta hiekasta.

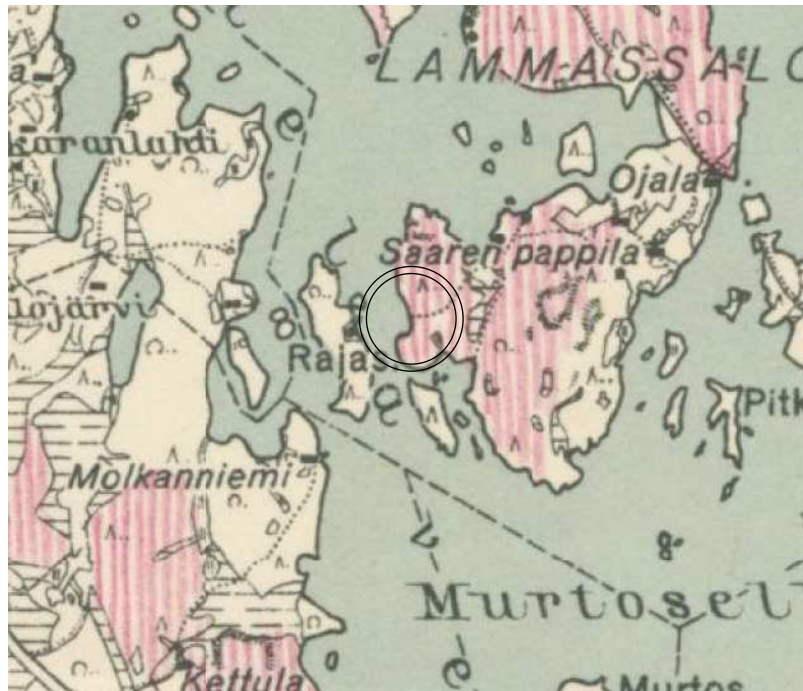
Kohteen länsipuolella kulkee Kivisalmen halki vanha, 1400-luvulta peräisin oleva, Hämeen ja Savon välinen raja (Räisänen 1981:53-54).

Lammassalon 1700-luvun lopulta peräisin olevasta isojakartasta käy ilmi, että suurin osa alueen metsämaista oli kaskiviljelyskäytössä ja että ainoastaan kivisimmät mäet ja kosteikot olivat jääneet kaskeamatta (Kokkonen 1994:28).

Hämeen ja Savon välinen vanha raja vuodelta 1757 olevassa pitäjänkartassa. Lähde: https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/24418/mitt%20vanster%204joutsenniemi_3.jpg

Vuonna 1941 painetussa topografisessa kartassa näkyy nykyisistä tielinjauksista hieman poikkeava polku, joka johtaa Kivisalmen rannalle. Polku saavuttaa rannan tutkimusalueen kohdalla, mutta siinä kohdassa ei ole karttaan merkitty taloja, peltoja tai muita merkintöjä, jotka voisivat selittää miksi polku on johtanut juuri tälle kohdalle. Kivisalmen vastakkaisella rannalla sijaitsee kuitenkin Rajasaaren tila, joka autioitui 1950-luvun alussa (Kokkonen 1994:357). On todennäköistä että kyseistä polkua on hyödynnetty kuljettaessa Rajasaaren ja Kirkkoniemen välillä. Tutkimusalueen pohjoispuolella sijaitsevan Ukkosen kesähuvilan pohjoispuolella on sijainnut höyrylaivalaituri ja on myös mahdollista, että kartassa näkyvä polku liittyy tähän toimintaan. Höyrylaivaliikenne alkoi Pielavedellä 1870-luvulla, vilkastui 1890-luvulla ja loppui 1920–30-luvulla (Kokkonen 1994:136-137).

Tutkimusalue vuoden 1941 painetussa topografisessa kartassa. Lähde: <http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=2077387>

4. VESISTÖHISTORIAA

Pielavesi on kuulunut Muinais-Päijänteeseen, joka Itämeren Ancyclus-vaiheen aikana oli vielä syvä lahti. Muinais-Päijänne kuroutui Itämerestä noin 8000 – 9000 vuotta sitten ja sen vedet alkoivat laskea Pihtiputaan kautta Pohjanlahteen. Maankohoamisen myöten Muinais-Saimaan alkuperäinen lasku-uoma pohjoiseen kuivui ja sen vedet alkoivat laskea Muinais-Päijänteeseen Pielaveden Laukkalan koillispuolella olevan uoman kautta. Maankohoaminen oli pohjoisessa Pihtiputaan alueella nopeampi kuin järven muissa osissa, ja myös Muinais-Päijnteen lasku-uoma alkoi hitaasti kuivua. Tämä johti siihen, että järven vedenpinta alkoi nousta ja järvi alkoi tulvia. Vähitellen Muinais-Päijänteen vedenpinta oli samalla tasolla kuin Muinais-Saimaa ja järvet muodostivat Keski-Suomen suurjärven. Noin 7000 vuotta sitten Keski-Suomen suurjärvi oli laajimmillaan. Silloin järven nousevat vedet puhkesivat uuden lasku-uoman Heinolan harjun lävitse. Pielavedellä vedenpinta oli tähän aikaan korkeimmillaan n 111 m mpy etelässä ja noin 115 m mpy pohjoisessa. Heinolan lasku-uoman puhkeamisen jälkeen Muinais-Päijänteen järviältäan pinta alkoi nopeasti laskea ja erottui Muinais-Saimaasta. Vedenpinnan laskua myöten Pielavesi sekä useita muita järviä kuroutuivat Muinais-Päijänteestä (Jussila 1997, Saarnisto 2000:32-33 ; Taipale & Saarnisto 1991:289, Tikkanen 2002:32-34).

5. KAIVAUS- JA DOKUMENTOINTIMENETELMÄT

Maastotyövaiheessa asemapiirroksessa tontille 595-410-9-23 merkityt asuin-, sauna- ja autotallirakennuksen sijainnit mitattiin paikalleen kolmiomittauksien ja Garmin Oregon 450t GPS -laitteen avulla. Suunniteltujen rakennuspaikkojen kohdille ja niiden läheisyyteen kaivettiin 15 kappaletta 1 x 1 metrin laajuista koekuoppaa ja 13 kappaletta 0.5 x 0.5 metrin laajuista koekuoppaa. Yksi neliömetrin suuruinen kuoppa laajennettiin noin 1.3 neliömetriin. Koekuopat kaivettiin 35–80 cm:n syvyisiksi puhtaaseen pohjahiekkaan saakka. Kaivausala oli yhteensä noin 18.6 neliömetriä. Lisäksi lähistön kaikki mahdolliset avoimet maanpinnat tarkastettiin. Kaivausten lopuksi koekuopat täytettiin ja peitettiin turpeella.

Koekuoppien päällimmäiset hiekkakerrokset kaivettiin lastalla. Maata ei seulottu. Jos kuoppa oli löydötön noin 20 cm syvyydessä ja mitään poikkeavaa ilmiötä ei havaittu, siirryttiin pääsääntöisesti kaivamaan varovaisesti lapiolla puhtaaseen pohjahiekkaan saakka. Kaikki koekuopat kaivettiin 10 cm:n kerroksina ja niissä esiintyvistä ilmiöistä tehtiin muistiinpanot. Löydöt otettiin talteen 10 cm:n kerroksissa ja löytöjen löytösyvyudet merkittiin löytöpusseihin. Osa koekuopista valokuvattiin digitaalikameralla. Koekuopan 26:n rakenne piirrettiin mittakaavaan 1:25 ja valokuvattiin. Rakenteeseen kuuluvasta värjäytymästä kaivettiin toinen puolikas kentällä. Värjäytymän toinen puolikas pakattiin minigrip-pussiin ja vesiseulottiin jälkityövaiheessa, koska haluttiin varmistaa, ettei värjäytymä sisältänyt pieniä luusiruja tai muita pieniä löytöjä.

Koekuoppien sijainnit määritettiin tontin rajoista kolmiomittauksilla sekä GPS-laitteen avulla, jonka tarkkuus oli $< \pm 2$ metriä keskiarvomittauksella. Tontin pohjoisosan rajapyykkien koordinaatteja käytettiin satelliittipaikkansarvojen tarkistamisessa. Vaaituksissa käytettiin Suomen Ympäristökeskuksen ilmoittamaa Pielaveden vedenkorkeutta, joka oli 102,62 m mpy. 13.8.2012 .

Vuoden 1997 inventoinnissa havaitut tervahaudat paikannettiin GPS-laitteella ja niistä tehtiin kirjallinen kuvaus ja ne valokuvattiin. Tervahautojen maakerrostumat selvitettiin kairaamalla.

Mitta- ja paikannuspisteiden avulla laadittiin yleiskartta mittakaavaan 1:500. Yleiskartassa on myös ETRS-TM35FIN-koordinaatiston mukaisia rajapyykkejä. Korkeusjärjestelmänä on N2000.

6. KAIVAUSHAVAINNOT

Vuoden 2012 tutkimuksissa löytyi hyvin vähäisiä merkkejä esihistoriallisesta toiminnasta. Ainoastaan kahdesta koekuopasta löytyi muutamia löytöjä, jotka koostuivat kvartsi-iskoksista ja palaneesta luusta. Vähälöydölliset kuopat nro 7 ja 26 sijaitsivat rantatörmän päällä olevan tasanteen itäosassa kohdassa missä maasto alkaa loivasti nousta päin muinaista rantatörmää. Koekuopat sijaitsevat korkeuksilla 108,18 ja 108,66 m mpy.

Koekuppa 26

Koekuopassa numero 26 dokumentoitiin palaneista kivistä ja punaruskeaksi värjäytyneestä hiekasta koostuva rakenne. Rakenne havaittiin 20 cm syvyydessä normaalin podsolimaannoksen alla. Se koostui muutamista 5 – 15 cm kokoisista palaneista ja hajallaan olevista kivistä, jotka olivat levinneet noin 70 x 50 cm kokoiselle alueelle. Kivet olivat yhdessä kerroksessa ja ne eivät muodostaneet selkeätä muotoa. Kivien välissä ja niiden alla oli enimmäkseen puhdasta hiekkaa. Ainoastaan muutamissa kohdissa oli pieniä ja osittain hyvin epämääräisiä läikkiä punertavaa hiekkaa. Kivien koillispuolella sijaitsi pyöreähkö ja poikkileikkaukseltaan lähinnä suppilonmuotoinen punertavasta hiekasta koostuva värjäytymä, jonka pohjassa oli hiiltä. Värjäyty-

mä oli halkaisijaltaan noin 60 cm ja se ulottui noin 40 cm syvyyteen. Koko rakenne oli löydötön. Samasta koekuopasta löytnyt kvartsi-iskos löytyi noin 10 cm syvyydestä puhtaasta hiekasta ja sillä ei välttämättä ole mitään yhteyttä syvemmällä paljastuneeseen rakenteeseen. On vaikeata tehdä johtopäätöksiä rakenteesta sen löydöttömyyden ja sen hajanaisuuden takia. Kyseessä voisi olla rantavoimien hajottama tulisija. Kiveyksen vieressä oleva värjäytymän suppilomainen poikkileikkaus muistuttaa kuitenkin enemmän puun juurakon muodosta kun tulisijaan liittyvää värjäytymää, joten se saattaa, ainakin osittain, olla luontainen. Rakenteen luonne ja ajoitus jää näiden tutkimuksien perusteella epäselväksi.

Koekuoppa 3

Koekuoppa 3 sijoitettiin keskelle soikeanmuotoista ja hyvin laakeaa painannetta, joka sijaitsee aivan nykyisen rantatörmän vieressä. Painanteen koko on 4 x 3 m ja sen syvyys 0,1 – 0,2 m. Sen pituussuunta on luoteiskaakko ja sen pitkä sivu on samansuuntainen kuin rantatörmä. Koekuopasta havaittiin normaali podsoli-maannos ja mitään ihmistoimintaan viittaavaa havaintoa ei kuopasta tehty. Painanne tulkittiin tämän perusteella luontaiseksi. Mitään normaalista podsoli-maannoksesta poikkeavaa ei myöskään havaittu koekuopissa 1-2, 4-9,25 ja 27-28.

Mahdollinen kaskialue

Tontin itäosassa ylempään rantatörmän päällä olevaan tasanteeseen tehdyissä koekuopissa ilmeni poikkeava pintakerrostuma. Heti turpeen alla alkoi likaisen harmaa hiekkakerros, jonka paksuus oli keskimäärin 15 – 20 cm. Kerros sisälsi hieman nokea ja hiiltä sekä yksittäisiä palaneita kiviä. Tämä kerrostuma esiintyi selkeimmin koekuopissa 17 – 24, mutta myös koekuoppien 10 – 12 ja 15 – 16 ylimmäisissä 10 cm:ssä hiekka oli värjäytynyt hieman likaisen harmaaksi. Likaisenharmaan hiekkakerroksen alla oli tiivis ja hieman punertava harmaanruskea luontainen hiekkakerros, josta ei havaittu mitään poikkeavaa. Lika-harmaa pintakerros tulkittiin kaskiviljelyn aiheuttamaksi, ja koska huuhtoutumiskerrosta ei ollut kasketulla alueella ehtinyt lainkaan muodostua, niin kaskikerros on todennäköisesti melko nuori.

Koekuoppa 17 sijoitettiin yhteen tasanteella olevaan painanteeseen, joka oli muodoltaan soikea ja noin 2 x 1 m kokoinen. Painanteen syvyys oli 0,2 m ja sen pituussuunta itä-länsi. Tässä koekuopassa paljastui likaisenharmaan hiekan alta musta ja nokinen hiekkakerros, jossa oli runsaasti hiiltä. Kerros oli 10 – 15 cm paksu. Koeruudun pohjoispuoliskossa kerros syöksyi jyrkästi syvemmälle ja ulottui syvimmillään noin 70 cm syvyyteen. Lika-harmaan pintakerroksen ja mustan nokikerroksen välillä oli tässä osassa koekuoppaa harmaa hiekkakerros. Nokikerroksen alla hiekka oli palannut ja väriltään punertava ja osittain tuhkanharmaa. Koekuopasta ei löytynyt mitään millä perusteella kuoppaa voisi ajoittaa, mutta koska huuhtoutumiskerros puuttui, on kuoppa todennäköisesti melko nuori. Samalla tasanteella oli tämän painanteen lisäksi runsaat kymmenen samankokoista tai hieman pienempää painannetta noin 20 x 10 m alueella.

Tervahaudat

Tontin lounaisosassa alemman rantatörmän päällä sijaitsevat vuoden 1997 inventoinnissa havaitut kaksi tervahautaa. Eteläisen tervahaudan (N 7013175 E 482293) koko on 12,5 x 8,5 m ja se on lähinnä suorakaiteenmuotoinen. Tervahaudan keskellä on suorakaiteenmuotoinen kuoppa, jonka koko on 4,4 x 3 m ja syvyys 1,2 m. Kuoppaa ympäröi U-muotoinen maavalli, joka on keskimäärin noin 2,5 – 4 m leveä ja 0,2 – 0,6 m korkea. Idässä valli puuttuu. Lännessä, missä rantatörmä laskee hyvin jyrkästi kohti vedenpintaa, valli on huomattavasti korkeampi, jopa yli 1,8 m. Vallin ja kuopan välinen alue on tasainen. Tervahaudan 2 m leveä halssi suuntautuu länsi-lounaaseen kohti järveä. Halssista johtaa 1,2 m leveä, 0,4 – 0,8 m syvä ja 10 m pitkä ojamainen syvennys rantaa kohti. Kairaamalla selvisi, että tervahaudan sisällä on turpeen alla enimmillään yli 0,6 m paksuinen hiili- tai hiilensekainen hiekkakerros. Keskikuopan pohjasta ei tavoitettu tervahaudoissa yleisesti esiintyvää savikerrosta.

Pohjoinen tervahauta (N 7013188 E 482286) on muodoltaan pyöreä ja se on halkaisijaltaan 9 m. Keskellä sijaitsevan pyöreän kuopan halkaisija on 4,4 m ja sen syvyys 1,4 m. Kuoppaa ympäröi 1,4 – 3,0 m leveä ja 0,2 – 0,8 m korkea maavalli. Tervahaudan 2,4 m leveä halssi suuntautuu länsi-lounaaseen kohti järveä. Halssista johtaa 1,6 m leveä ja 6 m pitkä ojamainen syvennys rantaa kohti. Kairaamalla selvisi että tervahaudan sisällä on turpeen alla enimmillään yli 0,7 m paksuinen hiili- tai hiilensekainen hiekkakerros. Keski-kuopan pohjasta tavoitettiin tervahaudoissa yleisesti esiintyvä savikerros noin 25 cm syvyydessä.

Kairanäytteet osoittivat että myös tervahautojen lähiympäristössä oli havaittavissa noen- ja hiilensekaista hiekkaa noin 30 cm syvyyteen. Eteläisen tervahaudan itäpuolelle kaivetusta koekupasta 14 havaittiin turpeen alta 8 – 12 cm paksu noen- ja hiilensekainen hiekkakerros, jonka alla oli noin 2 cm paksu vaaleanharmaa, huuhtoutumiskerrosta muistuttava, hiekkakerros. Tämän vaaleanharmaan hiekan alla oli puhdasta ja häiriintymätöntä kellanruskeata hiekkaa kuopan pohjaan saakka. Noen- ja hiilensekaisesta kerroksesta löytyi yksi kappale sintraantunutta massaa.

7. LÖYDÖT

Tutkimuksissa löytyi hyvin pieni määrä esihistorialliseen toimintaan viittaavia löytöjä ja ne löytyivät kahdesta vierekkäisestä koekuopasta tutkimusalueen keskiosassa. Koekuopasta 7 löytyi yksi katkelmallinen kvartsiydin, yhdeksän kvartsi-iskosta ja yksi palanut luusiru noin 40 – 45 cm syvyydestä. Koekuopasta 26 löytyi yksi kvartsi-iskos noin 10 cm syvyydestä. Kvartsiaines on harmahtavaa, säröistä ja osittain huonolaatuista. Löytöjen yhteydessä ei ollut mitään varsinaiseen kulttuurikerrokseen viittaavaa ilmiötä, vaan löydöt tulivat puhtaasta hiekasta.

Koekuopasta 14 löytynyt hiekasta tai savesta koostuva sintraantunut massa on mitä todennäköisimmin syntynyt tervanpolton yhteydessä ja ajoittuu historialliseen aikaan.

8. YHTEENVETO

Pielaveden Kivisalmen itärannalla oleva rantatontti 595-410-9-23 tuli koekaivausryhmän tutkittavaksi, koska ennestään rakentamattomalle tontille on suunniteltu rakennettavaksi kesämökki. Vuoden 1997 inventoinnissa tontin alueelta oli löytynyt kivi- tai pronssikautiseen asuinpaikkaan viittaavia löytöjä. Tutkimuksissa todettiin kuitenkin, että tutkimusalueella oli hyvin vähäisiä ja huonosti säilyneitä jälkiä esihistoriallisesta toiminnasta. Jäljet koostuivat yhdestä katkelmallisesta kvartsiytimisestä, muutamista huonolaatuisista kvartsi-iskoksista sekä yhdestä palaneesta luunsirusta. Löydölliset koekuopat sijaitsevat ylemmän rantatörmän alaosassa lähellä törmän tyveä. Yhdestä näistä koekuopista löytyi pieni ja osittain epämääräinen rakenne, joka koostui palaneiden kivien keskittymästä sekä erillään hiekassa olevasta värjäytymästä. Rakenne, joka mahdollisesti on tulisijan jäännös, oli löydötön ja ilmeisesti suurilta osin rantavoimien tuhoama. Simo Vanhatalo tutki vuonna 2011 hieman tätä rakennetta muistuttavaa rakennetta noin 900 m nyt tutkittavasta kohteesta koilliseen Multaniemi-nimisellä kivikautisella asuinpaikalla. Vanhatalon tutkimat tulisijantapainen rakenne ajoittuu hiilistä tehdyn C-14 ajoituksen mukaan 3950 – 3700 e.Kr. (Vanhatalo, suullinen tieto marraskuussa 2013). On mahdollista, että nyt tutkittu rakenne ajoittuu samoihin aikoihin, mutta tarkempien ajoittavien löytöjen tai radiohiiliajoitusten puuttuessa rakenteen ajoitus on pidettävänä epävarmana.

Tontin itäosassa olevalla ylemmällä tasanteella suunnitellun kesämökin ja autotallin kohdalla havaittiin maassa kaskiviljelykseen viittaavia jälkiä. Kaskiviljely ajoittuu historialliseen aikaan. Historiallisen ajan toiminnasta on myös jälkiä tontin lounaisosassa suunnitellun saunan eteläpuolella, jossa alemman rantatörmän päällä sijaitsee kaksi tervahautaa.

Rakennuspaikkojen kohdilta ei löytynyt mitään kiinteään muinaisjäännökseen viittaavaa. Vähäiset esihistorialliset löydöt ja mahdollisesti niihin liittyvä ja osittain tuhoutunut rakenne löytyivät päärakennuksen ja saunan välille jäävältä alueelta. Löytöalueen eteläraja jäi tutkimuksissa hieman epäselväksi ja on mahdollista, että alue jatkuu rakennettavien rakennuksien ja tervahautojen välille jäävälle alueelle. Tervahaudat ovat rakennuttajan tiedossa ja niihin ei rakennushankkeen vaikutusalue ulotu.

9. LÄHTEET

Painetut lähteet ja kirjallisuus:

- Kokkonen, Jouko (1994). *Kylät kirkkojen ympärillä: Kirkkosaaren ja Penttilänlahden kylähistoria*. Pielavesi: Kirkkosaaren ja Penttilänlahden historiatoimikunta.
- Räisänen, Tauno (1981). Pielaveteläisen yhteisön rakentuminen isoonvihaan mennessä. Teoksessa *Pielaveden ja Keiteleen historia 1. 1870-luvulle*. Kiuruvesi: Pielaveden kunta, s. 9-226.
- Saarnisto, Matti (2000). Shoreline displacement and emergence of lake basins. Teoksessa Pajunen, Hannu (toim) *Carbon in Finnish lake sediments*. Geological survey of Finland, special paper 29. Espoo: Geological survey of Finland, s. 25-34.
- Taipale, Kalle & Saarnisto, Matti (1991). *Tulivuorista jääkausiin: Suomen maankamaraan kehitys*. Porvoo: WSOY.
- Tikkanen, Matti (2002). Long-term changes in lake and river systems in Finland. *Fennia* 180:1-2, s. 31-42.

Painamattomat lähteet:

- Jussila, Timo (1997). Pielavesi-järven ympäristön muinaisjäännösinventointi. Mikroliitti Oy. Kopiota raportista säilytetään Museoviraston arkistossa.

10. DIGIKUVALUETTELO

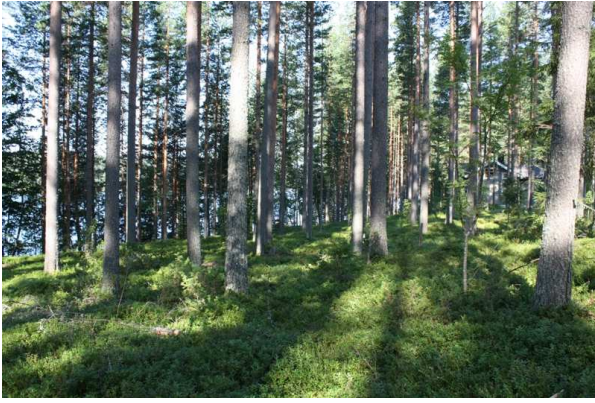
KUVAN NUMERO	AIHE	Kuvaaja: Niko Anttiroiko
DGAK 3258:1	Tutkimusalueen luoteisosa, kuvattu etelästä.	
DGAK 3258:2	Tutkimusalueen lounaisosa, kuvattu pohjoisesta.	
DGAK 3258:3	Koekuoppa 26. Rakenne, kuvattu lännestä.	
DGAK 3258:4	Koekuoppa 26. Rakenne, kuvattu pohjoisesta.	
DGAK 3258:5	Koekuoppa 26. Rakenteeseen kuuluvan värjäytymän itäprofiili, kuvattu lännestä.	
DGAK 3258:6	Koekuoppa 7. Koekuopan itäprofiili, kuvattu lännestä.	
DGAK 3258:7	Koekuoppa 17. Koekuopan itäprofiili, kuvattu lännestä.	
DGAK 3258:8	Koekuoppa 23. Koekuopan pohjoisprofiili, kuvattu etelästä.	
DGAK 3258:9	Eteläinen tervahauta, kuvattu pohjoisesta.	
DGAK 3258:10	Pohjoinen tervahauta, kuvattu idästä.	
DGAK 3258:11	Pohjoinen tervahauta, kuvattu lounaasta.	

11. KARTTALUETTELO

Yleiskartta 1:500, A3, s. 15

Taso- ja profiilikartta 1:10, koekuoppa 26, A4, s. 16

12. KUVATAULU

AKDG 3258:1 Tutkimusalueen luoteisosa, kuvattu etelästä.

AKDG 3258:2 Tutkimusalueen lounaisosa, kuvattu pohjoisesta.

AKDG 3258:3 Koekuoppa 26. Rakenne, kuvattu lännestä.

AKDG 3258:4 Koekuoppa 26. Rakenne, kuvattu pohjoisesta.

AKDG 3258:5 Koekuoppa 26. Rakenteeseen kuuluvan värjäytymän itäprofiili, kuvattu lännestä.

AKDG 3258:6 Koekuoppa 17. Koekuopan itäprofiili, kuvattu lännestä.

AKDG 3258:7 Koekuoppa 7. Koekuopan itäprofiili, kuvattu lännestä.

AKDG 3258:8 Koekuoppa 23. Koekuopan pohjoisprofiili, kuvattu etelästä.

AKDG 3258:9 Eteläinen tervahauta, kuvattu pohjoisesta.

AKDG 3258:10 Pohjoinen tervahauta, kuvattu idästä.

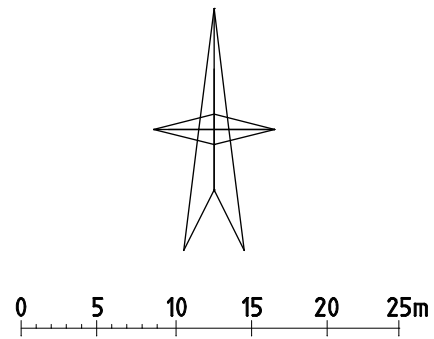
AKDG 3258:11 Pohjoinen tervahauta, kuvattu lounaasta.

PIELAVESI Kivisalmi 1
 Jan-Erik Nyman 2012
 Yleiskartta 1:500

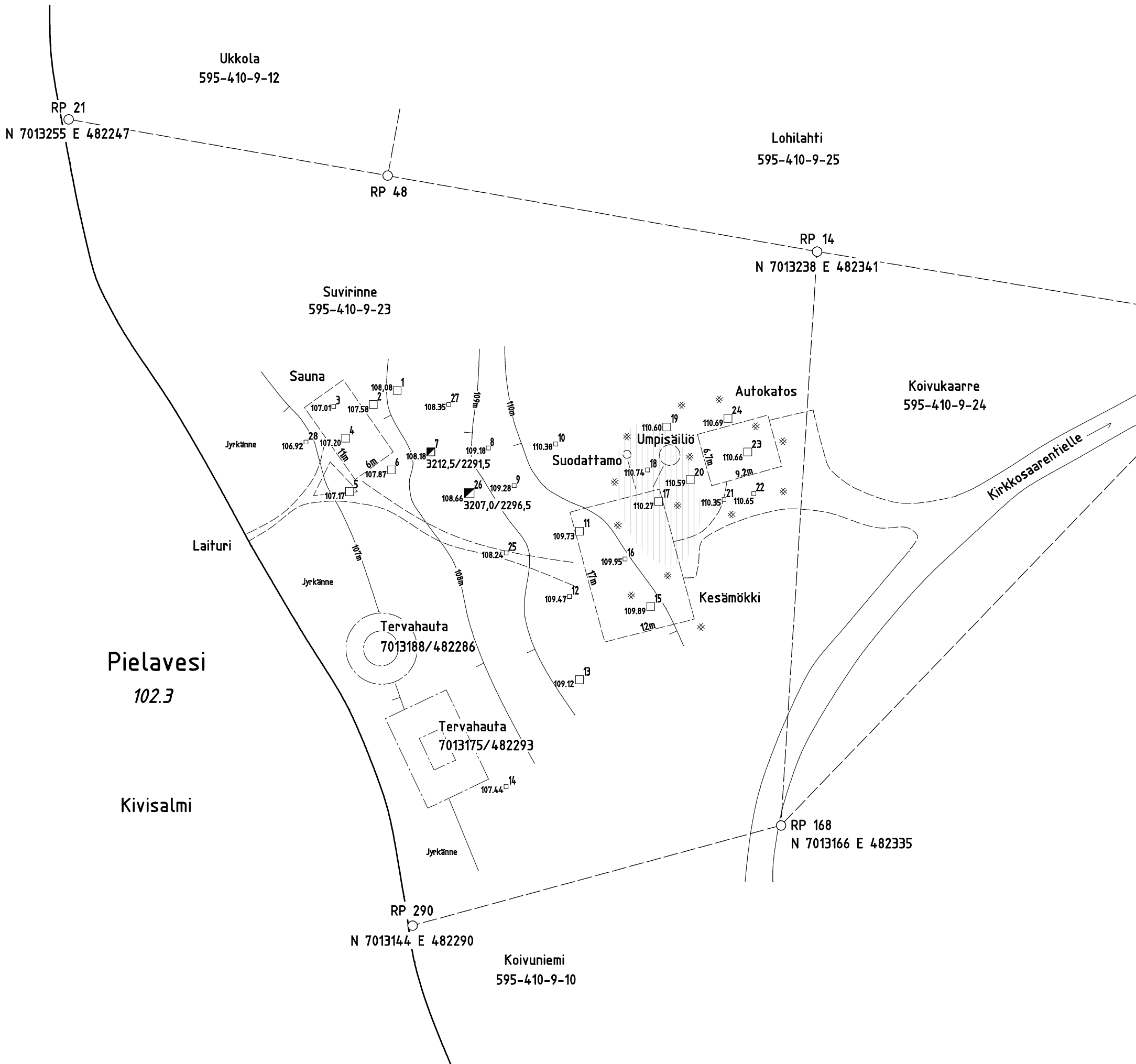
Piirtäjä Jan-Erik Nyman
 Digitoinut Niko Anttiroiko

- Vähälöytöinen koekuoppa
- Löydötön koekuoppa
- * Alue, josta on havaittu kaskiviljelykseen viittävä maakerros

||| Alue, jossa on pieniä soikeita painanteita

Pohjakarttana on käytetty asemapiirrosta (27.7.2012)

PIELAVESI Kivisalmi 1

Jan-Erik Nyman 2012

Taso- ja profiilikartta 1:10

Koekuoppa 26

Piirtäjä Rasmus Åkerblom
 Digitoinut Jan-Erik Nyman

- puruHk punaruskea hiekka
- vahaHk vaalenharmaa hiekka
- keruHk kellanruskea hiekka
- ⊗ ⊗ hiili
- kivi

